Ingrīda Lāčkāja

AUSTRU LIEPIŅU PIEMINOT

(Runa «*Straumēnos*» 1998. gada 30. aprīlī)

Esmu aicināta šodien runāt par Austru Liepiņu. Tā kā man nekādi norādījumi nav doti, par ko tieši runāt, man bija ilgi jādomā, ko varētu teikt, kas dotu lielāku izpratni par Austras dzīvi un personību. Austrā ņēmusi aktīvu līdzdalību vairākās latviešu sabiedrības nozarēs. Daudz gadu viņa bija veltījusi savu laiku un savus spēkus šim darbam, un, to veicot, viņa uzņēmusi sakarus un strādājusi kopā ar ļoti daudziem cilvēkiem. Ir liels skaits latviešu, kas pazinuši Austru ilgāk nekā es un cieši strādājuši viņai līdzās no agrīniem trimdas laikiem – šiem cilvēkiem ir lielākas tiesības šodien sēdēt šajā vietā. Es varu Jums sniegt tikai personīgu ieskatu Austras personībā un darbā. Negrasos Jums pasniegt Austras dzīves katalogu – Jāņa Frišvalda rakstītajā nekrologā Jūs varat lasīt pilnīgu aprakstu par Austras darbību un panākumiem.

Austru Liepiņu pirmo reizi satiku 1970. gadā, kad sāku studēt un iestājos korporācijā *Daugaviete*. Kā visās trimdas organizācijās arī mūsu korporācijas locekles bija izkaisītas par visu Angliju un Skotiju, tāpēc satikšanās nebija bieža un iepazīšanās lēna. Kad beidzu studijas un sāku strādāt Londonā, sešus mēnešus dzīvoju Austras mājā pirms sameklēju savrupu dzīvošanu. Šajā laikā tad arī varēju vairāk iepazīties ar Austru un viņa ar mani. Pēdējos gados mūsu pazīšanās kļuva arvien tuvāka un pārtapa draudzībā, kurā viņa biežāk atklāja savas jūtas un ikdienišķās rūpes. Jāsaka gan, ka Austrā nebija sentimentāla un savas dziļākās jūtas, piemēram, mīlestību pret savu ģimeni, smeldzi sakarā ar pārdzīvotām traģēdijām, viņa paturēja sevī un reti tās pieminēja.

Man nav nekādu noslēpumu, ko Jums atklāt, jo zināma mērā Austras dzīve bija atklāta grāmata, tomēr ceru izgaismot Austras

Liepiņas galvenās īpatnības un dzinējspēkus, kādus es novēroju šajos gados.

Kad ziņas par Austras aiziešanu sāka riņķot, galvenā reakcija bija neticība (daudzi gribēja pārliecināties pirms laida ziņas tautā) un šoks – šoks par to, ka cilvēks ar tik milzīgu enerģiju un spēku vēl arvien visur piedalīties, varētu vairs nebūt starp mums. Tajā pašā nedēļā avīzē vēl parādījās divi Austras raksti: (1) "*Vēstule no dzimtenes*", kur viņa aprakstīja savu piedalīšanos Kalpaka piemiņas reizē, un (2) Erikas Strautmales-Kļaviņas nekrologs. Pēdējā vēstulē man, Austrai bija atsūtījusi fotogrāfiju no šīm bērēm. Raksturīgs viņai, ka viņa īsti nepaskaidroja, kāpēc to sūta; tā caur puķēm sapratu, ka Erika bijusi daugaviete. Austrai arvien runāja par savām paziņām tā, it kā citi tos tikpat labi pazītu.

Un mana reakcija, saņemot ziņas par Austras nāvi, protams, bija šoks, bet pie reizes nebija arī tik pārsteigta, jo zināju, ka viņas veselības stāvoklis nebija spožs. Viņai bija vairākas problēmas, kas nebija bīstamas, bet kas padarīja dzīvi un darbu grūtāku. Pirms dažiem gadiem acīs auga katarakta, pat pēc operācijām bija sīki sarežģījumi, kas radīja biežas galvassāpes; potītes un roku locītavas arī sāpēja. Lai veiktu savu darbu, Austrai vajadzēja daudz lasīt, rakstīt un piedalīties satikšanās vai sarīkojumos – tad var saprast, cik liela gribas spēka vajadzēja, lai pārvarētu šīs grūtības. Nopietnāka problēma tomēr bija astmas lēkmes. Austrai jau vairākus gadus lietoja zāles pret astmu; tomēr bija gadījumi, kad viņa tika ievietota slimnīcā to dēļ; ar laiku viņa iemācījās, kas viņai jādara, lai kaut cik šo problēmu kontrolētu, lai paveiktu darāmo un nesagrautu sevi pavisam.

Pirms gada, kad viņa bija pārdevusi māju Londonā un sapakojusi visas mantas pirms braukšanas atpakaļ uz Rīgu, viņa to nedēļu pirms braukšanas pavadīja pie manis, kamēr nokārtoja pēdējās lietas. Iedomājiet to fizisko darbu lielu māju iztukšot un visu dzīves iekārtu sapakot; to mentālo saspringumu, kad zina, ka nu tagad ar Londonas dzīvi viss ir cauri; ka nu tagad dodies atpakaļ uz dzimteni, bet ne tādu, kādu to pazina pirms kara; ka šis nav atvaļinājums, bet palikšana uz dzīvi. Tas izsūktu spēkus no jauna cilvēka, kur nu vēl no cilvēka 84. mūža gadā. Viņa ieradās manā

mājā vienpadsmitos vakarā un man jāatzīstas, ka man bija bažas par viņas veselības stāvokli. Klusumā izteicu lūgumu, lai viņai tomēr piešķir godīgu laiciņu baudīt dzīvi dzimtenē. Dievs vien var pateikt, vai Austrā būtu ilgāk dzīvojusi, ja būtu sevi vairāk taupījusi. No otras puses raugoties, vai Austrā būtu bijusi apmierināta sevi taupīdama, ārpus sabiedriskā ritma? Domāju, ka ne.

Esmu priecīga, ka Austrā tomēr paveica to, kas viņas dzīve bija svarīgākais. Kas tad bija svarīgākais viņas dzīvē?

Esmu dzirdējusi cilvēkus sakām, ka Austrā piedalījās sabiedriskajā darbā, lai aizpildītu tukšumus savā dzīvē. Tas nebūt nav pareizi! Austrā nekad nedarbojās aiz negatīviem iemesliem, viņa vienmēr bija pozitīvi motivēta. Viņai bija mērķi, kas jāsasniedz, un kurus varēja sasniegt tikai ar lielu, pašai izvēlēto darbu. Jau Latvijas laikā Austrā uzsāka atbildību: 1936. gadā viņa bija korporācijas *Daugaviete* sekretāre, bet 1937. gadā – seniore. Ģimene vispār bija sabiedriski noskaņota: māte gāja labdarības darbos, arī tēvs bija iesaistīts tajos līdztekus saviem profesionāliem pienākumiem. Pagājušajā gadā Austru intervēja Latvijas Radio programmai *Mājas svētība*. Tajā Austrā atcerējās, ka Pirmā pasaules kara laikā tēvs braucis uz fronti ārstēt kalpakiešus, māte braukusi līdz tiem ēdināt. Armijas klīnika bijusi izveidota, tur, kur kādu laiku uzturējies Ministru kabinets, arī Kārlis Ulmanis. Austrai tajā laikā bija tikai 6 gadiņi, bet var jau just kādā garā viņas dzīve turpināsies.

Trimdas pirmajos gados Austras atbildība bija tēvs un dēls, turklāt arī dienas maize jāpelna. Neskatoties uz to, viņa sāka iesaistīties sabiedriskajos darbos: viņa bija starp tām, kas uzsāka korporācijas *Daugaviete* dzīvi Anglijā, viņa piedalījās *Daugavas Vanadzū* darbā. Iemesls tur darboties? – *«palīdzēt tiem, kas bijuši leģionā»*, jo pašas vīrs bijis leģionārs. Personīgais motīvs savijās ar ideoloģisko. Viņa sāka darboties Londonas latviešu skolā, ko turpināja darīt 25 gadus. Iemesls šeit? – *«lai apgādātu latviešu jaunatni ar latviskas dzīves atziņām»*. *Daugavietē* viņa veica seniores pienākumus trīsdesmit gadu. *Daugavietes* mērķis? – *«pulcināt nacionāli valstiski domājošas latviešu studentes, audzināt tās godprātībā un nacionālā garā, kopīgā sadzīvē*

veidojot pilnvērtīgu latviešu sievieti». Tādus darbus cilvēks nedara aiz garlaicības.

Mazliet par Austras nozīmi korporācijas *Daugaviete* Anglijas grupā, kas bija neliela un tās locekles bija izkaisītas visā Lielbritānijā. Tāpēc grupu nevarētu dēvēt par īpaši aktīvu. Austras vienreizējā atmiņa palīdzēja piekopt visas tradīcijas no Latvijas pirmskara laikiem, un viņas stingri iestājās par to uzturēšanu. Arī savstarpēju attiecību uzturēšanu starp daugavietēm Austrai bija svēta lieta. Būdam dažādās pasaules valstīs, viņa obligāti sazinājās ar tās puses daugavietēm un pukojās, ja dzirdēja, ka kāda daugaviete no citas valsts būtu bijusi Anglijā, bet nebija sazinājusies ar vietējām daugavietēm. Manuprāt Austras enerģija palīdzēja saglabāt šajā grupā dzīvīgumu. Neraugoties uz to, ka vairākas mūsu locekles bija ļoti aktīvas, tomēr vajadzēja kādu, kas vada un mudina, kas piekopo tradīcijas, uztur disciplīnu un iedvesmo aktīvai darbībai.

Vispār Austrai bija ļoti nozīmīgi organizāciju deklarētie mērķi, tos viņa pieminēja un turēja prātā un pie sirds, un tiem viņa vienmēr centās būt uzticīga. Lieki vārdi nav vajadzīgi, lai šeit saskatītu kopējos motīvus.

Austras ģimenes atbildības ar laiku samazinājās: tēvs nomira, dēls kļuva patstāvīgs, aizbrauca uz Kanādu. Šis varbūt būtu bijis tas laiks, kad Austrai būtu jāmeklē veids, kā pavadīt brīvos brīžus, bet viņai tādu nebija, jo bija iesaistījusies vairākās nodarbībās. Kopā ar citiem dibināja Latviešu Preses biedrības Anglijas kopu, pieņēma redaktrises darbus, un turklāt uzsāka personīgu cīņu – izsaukt uz Angliju savu vīru, kas bija pārcietis izsūtīšanu Sibīrijā. Šeit parādās Austras lielā drosme: būtu domājusi, ka prioritāte ir panākt vīra brīvību un šim nolūkam tad mēģinātu visus ceļus pataisīt gludus, tas nozīmētu, neņemot dalību demonstrācijās pret Padomju Savienību, nerakstīt atklāti naidīgus rakstus pret šo varu. Visa Austras nodarbība varēja tikai kaitēt tai varai, kam bija noteikšana par viņas vīra likteni, tomēr Austras neiegāja nekādos kompromisos, bet iestājās konservatīvajā partijā, lai uzņemtu sakarus ar deputātiem un meklētu palīdzību savai cīņai.

Pēc vairākiem gadiem viņa sagaidīja savu vīru atbraucam brīvajā pasaulē. Šis prieks un gandarījums ilga tikai sešus mēnešus. Pirms miršanas Austras vīrs bija mudinājis viņu turpināt darboties latviešu labā. Tajā pašā gadā Austrā kandidēja *Daugavas Vanadzū* priekšnieces amatam. Viņas mērķis? – *«latviešu sievietes mudināt strādāt tanī nozarē, kur visvairāk var palīdzēt latviešiem: medicīniskā aprūpē un jauniešu audzināšanā»*.

Gribasspēks, enerģija, mērķtiecība – tas viss raksturo Austru. Viņa neļāva personīgiem, traģiskiem gadījumiem sevi novājināt, bet smēla no savu tuvinieku mudinājumiem rosmi strādāt tālāk un pieņemt arvien lielākas atbildības. Ar šīm īpašībām vien nepietiek panākumus sagaidīt. Austras spējām vēl piemita, pirmkārt, intelektuālas dotības, kuras parādījās viņas žurnālistikā un skaidrā vīzijā, otrkārt, talants uzņemt un uzturēt labus kontaktus ar cilvēkiem; Austrā nenogura cilvēku vidū, bet dzīvi piedalījās debatēs, sarunās un ziņu izmaiņās. Treškārt, Austrā spēja darboties praktiski, lai īstenotu ideju un iegūtu konkrētu rezultātu.

Lielāko darbu Austrā uzņēmās 84. mūža gadā. Latviešu saimei repatriēšanās ir vienmēr bijusi ideoloģisks mērķis, bet tās praktiskā izpildīšana ir šķēršļu pilna. Šos šķēršļus Austrā pārvarēja un sāka ņemt dalību visādos pasākumos Latvijā. Domātu, ka cilvēks šajos gados dzīvo mierīgāk – bet ne Austrā. Vēstules nāca ik pa mēnesi, kādreiz divreiz mēnesī. Un es nebūt nebiju vienīgā, kam Austrā rakstīja. (*«Vēstule no dzimtenes»*, ko publicēja avīze *Brīvā Latvija*, tika gaidīta un lasīta ar interesi plašākā sabiedrība.) Savu dzīvi viņa aprakstīja sīki: minēja dažādas problēmas ar ārstiem, kuras pamazām nokārtoja; tad atkal praktiskas lietas: aizkari palika nepielikti un gleznas nepakarinātas visu vasaru, jo visi palīgi bija izbraukuši uz laukiem.

Bet šīs sadzīviskās problēmas pazuda tālākajās ziņās, no kurām varēja noprast, ka Austras dzīve ieņēmusi tādu pašu vilņainu ritmu kā Londonā. Austrā cītīgi apmeklēja *Daugavietes* sanāksmes, ieskaitot literāros vakarus; piedalījās Latvijas *vanadzū* darbā, bija klāt dažādos kulturālos un politiskos pasākumos. Pati smējās, ka cilvēki atkal sāka viņu izmantot kā izziņu biroju –

cilvēki meklēja ziņas par veciem laikiem, aicināja Austru uz intervijām avīzēm un radio programmām. Līdzās šīm nodarbībām bija tikšanās ar vecām paziņām, kas no visām pasaules malām iebraukuši Rīgā, kur nu vēl minēt ciemošanos ar vietējiem draugiem un jauniem paziņām!

Vairākas reizes vēstulēs viņa izteicās, ka nupat par daudz, rītā gan atpūties, ka dzīve jāņem vieglāk. Liekas, ka tas nebija Austras dabā atpūties un atteikties no līdzdalības latviešu dzīvē. Un tā viņa turpināja līdz pēdējam. Draudzenes negaidītā nāve janvārī, mūžīga spēku upurēšana, grūtais marta mēnesis (daudzu viņas tuvinieku nāves diena bija martā), viss darīja savu, un Austras enerģija izzuda marta beigās.

Austras attiecības ar cilvēkiem bija kompleksas. Viņa mācēja ātri uzņemt kontaktu un pieturēt draudzības pāri gadu desmitiem. Austrai bija labas paziņas gandrīz visos kontinentos, jo latvieši izkaisīti pa visu pasauli un trimdas organizācijas bija globālas. Bet arī šīs paziņas Austru apmeklēja, iebraucot Londonā. Pēdējā gadā Rīga bija tikšanās punkts un draudzību atjaunošanas centrs.

Lai cik aizņemta, Austrā vienmēr pieņēma savus ciemiņus ar prieku un bieži rīkoja sabiedriskus vakarus, lai arī citi ar ciemiņiem iepazītos. Visi šie ciemiņi bija savā ziņā personības, tāpēc šie vakari bija ārkārtīgi dzīvi un interesanti. Atceros vienu vakaru, kad literāte Skaidrīte Sirsone nokļuva pie Austras. Tad atmiņas no Latvijas laikiem iekļāva daudz un dažādas personības, par kurām tagad tikai lasa grāmatās. Austras tieksme kalpot latviešu sabiedrībai un to informēt nozīmēja, ka viņa bieži lika šīs paziņas pie darba – īpaši tās, kam bija sakari un speciālas zināšanas par Latviju un latviešu lietām. Informācija un zināšanas nav personīgs īpašums – tās ir jālaiž tālāk sabiedrībā, jāizmanto. Austras skatījumā cilvēks ir sabiedrības daļa, no tās viņš smel spēku, bet ir jādod arī kaut kas pretī.

Austrā nekad neliedza palīdzību citiem – vai personīgā veidā, vai tad, kad informācija bija vajadzīga. Viņa bieži pavadīja vakarus, meklējama dokumentus vai faktus starp saviem papīriem, lai izpildītu citu cilvēku lūgumus.

Organizēt un informēt – tā bija daļa no Austras īpašībām. Būdama disciplinēta un motivēta, viņa nevarēja vienmēr saprast, kā citi var nebūt tik dedzīgi darīt tādu darbu, kā viņa. Viņai pašai bija tik skaidra apziņa par savu mērķi un par ceļu, kā viņa šo mērķi sasniegs, ka radās domstarpības ar citiem, kuriem bija vēlēšanās to lietu darīt savādāk. Iespējams, ka tik stingra vīzija var atbaidīt dažus cilvēkus no līdzdarbošanās, savukārt citos – radīt entuziasmu.

Austra vienmēr nožēloja to, ka latviešu jauniešus nevarēja vairāk iesaistīt latviešu organizācijās un darbā. Mēs šad un tad to pārrunājam, bet nevarējām vienoties. Es esmu dzimusi Anglijā, skolota angļu iestādēs, strādāju starp angļiem – tātad lielākā manas dzīves daļa tiek pavadīta angļu sabiedrībā; mani sakari ar viņiem ir pietiekoši dziļi, lai saprastu, kā viņi domā, lai justos starp viņiem kā savējiem. Ar vienu kāju angļos, ar otru latviešos, es varu pilnīgi saprast, kādas pūles vajadzīgas, lai apliecinātu savu latvietību. To Austrā varēja pieņemt tikai ar grūtībām.

Pie tā paša viņa nevarēja saprast, kā viņas gadu gājuma cilvēki nevēlējas vairāk ziedot laika latviešu labā, vai arī, ka priecājas vairāk par savu mītnes zemes kultūru nekā par latviešu kultūru. Pavisam nesaprotams viņai bija tas, ka daži cilvēki priecājas tikai par smalkiem restorāniem, kur bija mīlojušies. Tādas lietas Austrai nemaz neinteresēja, viņa vispār netiecās pēc ārišķībām, tādā ziņā viņa bija vienkārša un lietišķa. Kā visiem, arī viņai patika savu reizi paplāpāt un amizēties, bet pienāca punkts, kad bija atkal jāatgriežas pie nopietnas sarunas vai mērķtiecīga darba. To viņa savā dzīvē stingri ievēroja. Ar sākām viņa vēroja, kā vienas zināmas organizācijas dāmas Latvijā rīkoja sev izpriecās, kurām vēl pašas piemaksāja, bet neguva nekādus ienākumus; viņa sērīgi pieminēja, kā Anglijas labdarības darbinieki bija rūpīgi krājuši ienākumus, lai sūtītu palīdzību uz Latviju. Izpriecās izpriecu dēļ bija tukšs veids, kā darboties.

Austra nāca no ģimenes, kurai bija profesionāli pamati un kuras paziņu lokā bija dažādu nozaru pazīstamas personas. Austrai tomēr nepiemita snobisms. Ja kāds darbojās latviešu labā un bija godīgs cilvēks, to viņa vērtēja; ja kādam bija īpašas spējas, kuras

tika pašai dziedāta ziedot latviešiem, to viņa izcēla. Cilvēks savu vērtību un ievēribu pelnīja, strādājot latviešu lokā.

Austras darbības loks bija ļoti plašs: viņa pieņēma gan redaktrises darbu, gan pati rakstīja, gan piedalījās sarunās, kur nosprauda organizāciju galveno politiku, gan pati strādāja, lai to īstenotu. Viņa uzņēmās vadības lomu vairākās organizācijās, bet pie reizes strādāja ierēdņa darbu, piemēram, savā laikā Latvijas vēstniecībā. Viena pati sameklēja iestādi (*Sainsbury's*), kas atbalstītu labdarības darbu, ziedojot sauso zupu pakas kādai Liepājas veco laužu mītnei. Austras enerģija parādījās viņas domāšanā, kā arī pirkstos. Viņa bieži rakstīja līdz plkst. 2 vai 3 no rīta, lai steidzamu rakstu nosūtītu laikā. Es tiešāk novēroju šo enerģiju, kad viņa sastādīja izdevumu *«Laiks, telpa, laudis»* 5. daļu. Es palīdzēju sastādīt personu sarakstu. Strādājot Austrai līdzās, labāk varēju novērtēt milzīgo slodzi un mūžīgos kņēkus, ko sagādāja tāds darbs. Austras kņēgās gan ne par pašu darbu, bet gan par nevajadzīgiem šķēršļiem. Darbs bija vajadzīgs, viņa bija apsolījusi to darīt un nekādā ziņā netaisījās to pamest, nedz pataisīt savu dzīvi vieglāku ar kādiem kompromisiem. Austras darba līmenis vienmēr bija augsts.

Kaut gan Austras centās vēl arvien būt aktīva, tomēr viņa bija beigusi savus lielākos darbus un varēja norādīt uz taustāmiem rezultātiem. Vienīgais, kas varbūt izpaliek, ir viņas dzīves atmiņas. Radio intervijā viņa ieminējās, ka tas būtu bijis viņas nākamais darbs. Tas ir mūsu zaudējums, ka viņa nepaspēja pat tās iesākt, jo Austras mūžs ir bijis tik bagāts dažādiem notikumiem un cilvēkiem jau no Latvijas laika, ka tādi memuāri varētu bagātīgi papildināt mūsu izpratni par notikumiem latviešu sabiedrībā šajā gadsimtā. Cits jau varētu mēģināt uzrakstīt viņas biogrāfiju, bet neviens vairs nevarēs uzzināt to, kas bija un palika viņas atmiņā. Šī atmiņa bija fenomenāla. Austras ne tikai atcerējās notikumus lielos vilcienos, bet arī sīkos, turklāt no bērnības līdz vecumam.

Austras redzēja pasauli ar praktisku, reālu aci, tomēr viņa uzturēja pozitīvu garu. Šis nebija mulķīša fantāzijas pozitīvisms, bet gan sapratne, ka jebkurš cilvēks var ietekmēt lielo pasauli. Panākumi

būs lielāki, ja cilvēki darbosies kopā un vienoti, bet katrs indivīds, darbojoties atsevišķi, arī var panākt kaut kādu rezultātu, kas palīdz otram tautietim. Neraugoties uz Krievijas stipriem žņaugiem, Austrā tiešām ticēja, ka kādreiz Latvija būs brīva. Tāpat kā neskatoties uz to, kas pašlaik notiek Latvijā, viņa tomēr domāja, ka ir vērts darboties, lai situāciju uzlabotu, lai celtu latviešu pašapziņu. Viņas ticība latviskās dzīves apziņai un tās garamantām bija tikpat spoža mūža beigās kā jaunībā.

Cik pareizi ir Ārijas Elksnes vārdi:

«...galvenais ir zemei derēt
Un derēt cilvēkiem uz tās.»

To Austrā centās darīt visu savu mūžu. Viņas mantojumu ir grūti izvērtēt visā pilnībā tik ātri pēc viņas nāves, bet viņa būs starp tām zvaigznēm, kas konkrētā veidā iespaidoja latviešu sabiedrību trimdā. Šīs sekas ir jūtamas arī Latvijā.